

בטיחות בטרקטורונים ובטרקטורוני משא

מאת: יואב גרשון

תמצית ורקע כללי:

הטרקטורון הוא כלי תעבורה הנפוץ בתחומי החקלאות (בעיקר במגזר המושבי) ומשמש לשימושים שונים. לכלי יציבות יחסית גבוהה בשטחים משופעים ובמדרונות ועבירות מצוינת בשטחי בור, אולם למרות כל זאת עיקר התאונות הן בשל התהפכויות.

טרקטורון חקלאי:

טרקטורון הוא רכב קטן מידות שמיועד לנסיעה בשטחי חולות, דיונות ונסיעה בשטחים קשי עבירות. הוא נקרא "טרקטורון" בגלל שגלגליו מזכירים את אלה של הטרקטור, אך בניגוד לטרקטור הוא לא משמש לרוב לגרירה. במקורו הטרקטורון נוצר ככלי חקלאי, אך כיום משתמשים בו לרוב ככלי פנאי, טיול וסיור.

לרוב הטרקטורונים יש אפשרות להנעה 4X4 (ארבע על ארבע), כדי שלא יתחפר בדיונות ובבוץ.

הטרקטורון הוא כלי רכב פתוח, כמו אופנוע, לא כמו המכונית, והוא על ארבעה גלגלים. מנוע הטרקטורון מושאל לרוב מאופנוע, והוא בן ארבע או שתי פעימות בנפחים של כמה מאות סמ"ק.

בישראל החוק אוסר לנסוע בטרקטורון בכביש, אלא רק בשטח, משום שטרקטורון חסר סרן דיפרנציאלי לחלוקת הכח בין שני הגלגלים, כך שבסיבובים על דרכים סלולות יש חיכוך רב בין הצמיג לכביש וקיים פוטנציאל להתהפכות. כמו כן טרקטורון קטן יחסית למכונית, ומשום כך גם יותר מסוכן ממכונית. עם זאת, הטרקטורון הפך לכלי תחבורה פופולרי בקרב הצעירים בהתיישבות החקלאית (ובכלל), שכן ניתן להוציא רישיון לנהיגה בו בגיל צעיר יחסית (16).

לטרקטורון יש קשת התפכות גבוהה מאחור, שאמורה לבלום נפילות והתהפכויות. חובת התקנת קשת זו אינה קיימת במדינות מחוץ לישראל, ויש הטוענים כי היא מסכנת את הרוכב יותר מאשר מגינה עליו. יצרני טרקטורונים רבים אינם משווקים בישראל כלל שכן היצרן לא מוכן להתקין קשת התהפכות (לפי דרישת החוק הישראלי) מחשש לתביעות כנגדו במקרה של פגיעה.

טרקטורונים מדגם "יאגי" משמשים גם את כוחות הבטחון וכן יחידות סיור של צה"ל. כיום עיקר השימוש בטרקטורונים הינו לשם הנאה פרטית או לשם טיולי טרקטורונים בתשלום.

הערה חשובה:

הנחיות בטיחות אלו הינן בגדר המלצות בלבד ואינן באות במקום חוקים, צווים ותקנות הקבועות.

תאונות:

הסיבות והגורמים העיקריים לתאונות הם:

- חוסר ניסיון או מיומנות והעדר הכשרה מתאימה.
- מהירות מופרזת. (מעל מהירות הקבועה והמותרת בחוק).
- לקיחת נוסעים על הכלי – על ה"כנפיים", ובעיקר ילדים!
- נהיגה במדרון תלול, תעלות עמוקות או שטח בוצי.
- רתימת כלי כבד או נשיאת משקל עודף.
- הסרה או פירוק של מכללי הבטיחות מהכלי.

הכשרה ואימון:

הכשרה ומיומנות בשימוש בכלי הם חיוניים ביותר.

מעבר לדרישות החוקיות (רישוי ורישיון דרגה 1 [לפחות]) יש לרכוש מיומנות נאותה ובעיקר הכרת מגבלות הכלי ואופן השימוש בו באופן מושכל.

ניסיון אף הוא נחוץ אם כי אינו בא במקום ההכשרה והמיומנות הנדרשים.

ביגוד מגן וציוד בטיחות אישי:

- לכלי אין קבינה וגם מסגרת הבטיחות אין בה מספיק להגנה על המשתמש.
- הגנת הראש והפנים היא חובה, ויש לחבוש כובע קשיח או קסדה בעת השימוש, חבישת משקפי מגן או קסדה בעלת משקף וכו'.
- הביגוד חייב להיות מתאים, שרוולים ארוכים ורכוסים או מקופלים על הזרוע, מכנסיים ארוכות ונעליים גבוהות, רצוי ומומלץ מגיני מרפקים וברכיים.

הסעת נוסעים:

- הטרקטורון (הרגיל) אינו מיועד להסעת נוסעים בכל צורה שהיא.
- אין להסיע נוסע נוסף רכוב או יושב על הכלי.

תחזוקה:

- ראשית יש לתחזק את הכלי בצמוד להנחיות היצרן, אולם יש לשים לב למספר דגשים אשר בהם תלויה בטיחותו של הכלי ושל מפעילו.
- לחץ אוויר נכון בצמיגים (אסור הפרש העולה על 1 PSI), מערכת הבלימה וההיגוי של הכלי, בדיקת כל מערכת הצינורות והמערכת ההידראולית של הכלי ועוד.

כללי נהיגה ושימוש:

- בעת סיבוב או פניה יש להסיט את הגוף לכיוון הנגדי לפניה על מנת ליצור משקל נגד לכח הסיבוב.
- יש לזכור ככלל שחלק גדול מאופן נהיגת הכלי מושפע ממשקל הרכב והתנהגותו אל תוך סיבובים ופניות חדות.
- בחציית מכשול או מעבר תלול, תעלה או מהמורה – יש להקפיד על ישיבה יציבה והדוקה אל מושב הכלי ואחיזת הכידון (מוט ההיגוי) בשני הידיים בחוזקה.
- בירידה במורד תלול יש לנסוע בהילוך נמוך ולא לבצע פניות חדות.
- לעולם אין להוריד את הרגליים לקרקע – אלא כאשר הכלי מודמם ויציב.

ילדים:

- לעולם אל תסיע ילד על הכלי, לא בישיבה עליך ולא בשום צורה אחרת כל שהיא.
- נערים מתחת לגיל 16 אסורים בנהיגה על הכלי ויש להקפיד על כך.

חציית כביש או דרך ראשית:

- הכלי הינו כלי תחבורה לכל דבר וחלים עליו כל תקנות התעבורה וחוקי התנועה.
- אין לעבור את המהירות המותרת לכלי (20 קמ"ש בשטח בנוי ו-40 קמ"ש בשטח פנוי) ויש להקפיד על חבישת קסדה, משקפי מגן והדלקת אורות הכלי כל העת.

טרקטורון משא (Mule):

- בטרקטורון עם ארגז ("מיול") מותר להסיע נוסע אחד על יד הנהג (במושב הקדמי), ובמידה ויש לכלי רישוי ו/או אישור משרד התחבורה לנשיאת נוסעים מותר להסיע עד 4 נוסעים (2+2) בארגז מאחור.
- על כל הנוסעים (כולל הנהג) להיות חגורים כנדרש.

רשיון לטרקטור משא – תקנות התעבורה:

בטרקטור משא, אם ניתן היתר מאת רשות הרישוי לפי תקנה 190.

כאמור בתקנה 177(6), אם המבקש –

(א) היה בעל רישיון נהיגה לפי תקנה 177(1) וסיים קורס נהיגה בטרקטור משא שאישרה רשות הרישוי ועל פי תכנית שאישרה, לאחר שמלאו לו שש עשרה שנים;

(ב) עמד בהצלחה במבחן נהיגה.

מדובר, כאמור - ברכב שמשקלו הכולל עד 1500 ק"ג, יש לו דפרנציאל, יש לו משטח הטענה ויש לו הגה, מחוייב על פי חוק בחגורת בטיחות ומסגרת בטיחות.

יכול לנהוג בו:

- כל מי שיש לו רשיון נהיגה לרכב פרטי או יותר (מדרגה 2 ומעלה).
- יכול לנוע על הכביש.
- מהירותו עד 50 קמ"ש.
- גרסת טרקטורון המשא מופיעה תחת שמות שונים, מסחריים ברובם והנפוצים בהם הם ה- "מיול", ה"ארגוקט", ה"סקוטראק", ה"גייטור" ה"רינג'ר", ה"הילר" ועוד.
- המשותף לכולם הוא המבנה של ארגז קטן במידות של 1 מ' עד 2.5 מ' וקבינה דו מושבית מלפנים והמחופה במסגרת בטיחות או גגון.
- כל כללי הזהירות לטרקטורון חלים גם על טרקטורון המשא, יש להקפיד על לא יותר מנהג + נוסע מלפנים חגורים כנדרש ועד 4 נוסעים מאחור (בגירסת המיול הגדול), וזאת כאמור במידה ויש למיול רישוי ואישור משרד התחבורה להסעת נוסעים.
- יש להקפיד על הוראות היצרן ודרישות החוק ולקיים במלואם את תקנות התעבורה והרישוי לכלי.

דרישות חוק – תקנות התעבורה:

"תקנות התעבורה, התשכ"א 1961":

39ג' (א) לא ינהג אדם בטרקטורון בכביש אלא לשם חצייתו או כאשר הנסיעה היא בתחום בכביש שבתחום המושב או הקיבוץ.

(ב) מהירות נסיעתו של טרקטורון לא תעלה על 40 קמ"ש.

(ג) כל הדרכים המצויינות בתקנת משנה (א) למעט כביש פנימי בתחום מושב וקיבוץ סגורות בפני טרקטורון, ובלבד שלא ינהג אדם בטרקטורון במהירות העולה על 40 קמ"ש.

(ד) לא ינהג אדם בטרקטורון ולא ירשה לאחר לנסוע עליו אלא אם כן הנוהג וכל נוסע חובשים קסדת מגן מהסוג האמור בחלק ג' שבתוספת:

חלק ג' (תוספת): קסדות לרוכבי אופנוע ולרוכבי טרקטורון יהיו לפי התקנים הישימים בארץ.